

Fyrtioen knutar för bön

Jag såg dem komma längs den uttorkade flodfåran på, den numera asfalterade vägen som leder fram till själva klosterområdet. Det fanns något ivrigt och förväntansfullt över den lite framåtlutade vandringen. I sina händer höll de ett stadigt tag om sina långa radband. De hade vandrat de sista 12 kilometerna från kustvägen in bland bergen mot klostret.

Att de var munkar kunde jag tydligt se, men det stod också klart att de inte tillhörde de koptiska munkarna i Paulosklostret där jag befann mig. Vandrarna visade sig komma från ett grekisk-ortodoxt kloster i Kanada. Den äldre av dem var född i Egypten och var den man som fört tillbaka den gamla kunskapen, att knyta radband, till Paulosklostret. Ett hantverk som hade varit levande i gamla tider, men som sedan länge var bortglömt.

Jag stannar upp inför tanken att ibland kommer välsignelser tillbaka. Detta var ett slags bönemission i retur.

*

Idag ägnar flera av munkarna en del av sitt hantverk åt att knyta radband eller fläta kors av läder. Radbandsknytandet blev även mitt dagliga hantverk under min halvårslånga vistelse i

ökenklostret. Ett genialt arbete. Ingenting annat än den väl utmätta biten tråd i ett lämpligt material behövs. Inga andra redskap än tålamod och öppenhet för bön.

Arbetet gör något med arbetaren, men det gör också något med den som får ta emot gåvan.

Ett litet och enkelt uttryck för att ana något av den djupa logiken i Guds rike. Du får ge till andra av det du själv tagit emot. Du är försonad, låt försona dig med andra. Du är välsignad, du får välsigna andra.

*

Gud hade ju talat till Antonios om hantverkets nödvändighet redan när han tog de allra första stapplande stegen på den monastiska ökenvägen. Då handlade det om att varva bönen med att fläta rep. "Gör så här så blir du frälst." ¹ Arbetet och bönen - hur skulle det kunna vara på något annat sätt? Om Gud själv blivit inkarnerad i det mänskliga livets begränsningar, och börjat sin andliga bildning i sågspånsdammet i snickarverkstaden, måste då inte vi som hans efterföljare också integrera kroppen med tanken? Det högst vardagliga med det andliga.

¹ Ökenfädernas tänkespråk Antonios 1. s. 25

Paulus uppmaning till dem som separerade det andliga livet från vardagssysslorna kanske ska ses som ett andligt råd för överlevnad än som ett klagomål: ”den som inte vill arbeta får inte heller äta.”² Livet i Jesu efterföljelse måste sitta ihop.

Det var denna lärdom den unge entusiasten Johannes Dvärgen fick i den hårda men av humor kantade ökenskolan. Upprymd av ungdomlig entusiasm hade han begett sig ut i öknen för att leva fri som änglarna. ”De arbetar inte utan tjänar Gud oupphörligen.”³ När hungern och förståndet väl kommit ifatt den unge svärmaren vänder han åter till sin äldre broder och knackar på dörren. Brodern svarar självklart att ”Johannes blivit en ängel och finns inte mer bland människor”. Johannes behövde en natt utanför dörren för att drabbas av insikt. Han skulle aldrig mer ställa arbetet och bönen mot varandra.

I öknen pedagogik finns det ont om genvägar. När morgonen kommer och brodern öppnar sin dörr för Johannes är barmhärtigheten och värmen i hans röst dock inte att ta miste på. ”Du är en människa och måste arbeta för att försörja dig.”

*

När man föresatt sig att be en så stor del av dygnets timmar som livet i öknen tillåter, kan man inte enbart vara hänvisad till sina egna formuleringar och sinnesstämningar under förevändningen att Anden är det enda bedjaren behöver. Den erfarenheten blev min. Vid sidan av de psaltarbaserade tidebönerna kom de korta upprepade bönerna att bli det ankare

² 2 Thess 3:10

³ Ökenfädernas tänkespråk. Johannes dvärgen 2. s.72

jag kunde hålla fast vid. Radbandet som vägde i min hand höll mig likt en ankarkätting förankrad vid både himlen och jorden. Formuleringar jag använder vid den formen av bön kan vara:

Gud, kom till min räddning. Herre skynda till min hjälp.⁴

Ta i nåd emot mina ord, mitt hjärtas bön till dig, Herre min klippa, min hjälpare.⁵

Alla mina ord och tankar, Jesus, låt dem glädja dig.⁶

Men bland de korta kärnfulla bönerna finner jag Jesusbönen som de återupprepade bönernas krona. Det är också den bön som främst är förknippad med bruket av radband i den ortodoxa traditionen. Denna lilla juvel till bön som rymmer allt. Trosbekännelsen. Lovsägandet. Förbönen. Och den egna insikten om hur totalt beroende vi är av Guds nåd. Den formulering jag använder är:

Herre Jesus Kristus, Guds son, förbarma dig över oss syndare.

⁴ Ps 70:2.

⁵ Ps19:15.

⁶ Psalmer och Sånger 273. Okänd tysk författare 1686.

*

Men är inte detta ett mantra? Som det rabblande av tomma ord Jesus anklagar hedningarna för?⁷

Hur skulle det kunna vara det när det är min Herres och Broders ständiga närvaro jag påminner mitt sinne om? Är inte kraften i åkallandet av Jesu namn större än risken att fastna i metoden?

Finns då inte risken att medlet tar uppmärksamheten från målet? Visst, för en nybörjare som mig kan glädjen över att äntligen ha fått ett handfast redskap för bön tjusa något, men det tycks inte ta allt för lång tid i denna övning innan målet för min tillbedjan, Jesus Kristus, träder fram och får alla mänskliga hjälpmedel att blekna i jämförelse med strålglansen från honom.

Den vinst som ligger i att inte bara behålla bönen i det inre, i tanken och hjärtat, utan låta kroppen och känslan vara med och ge stadga åt bönen, kan man dra nytta av i all slags bön. När jag ber för andra människor kan jag på förhand bestämma att några av knutarna i mitt radband får representera en viss person. Så ber jag en stund för henne eller honom innan jag går vidare i min förbön till en annan. Detta bruk av radbandet fyller samma funktion som att skriva ner personer och böneämnen på en lista eller i en bok. Liksom listan är radbandet

⁷ *Matt 6:7*

bara ett redskap för det högre syftet: att förenas med Gud. Att leva i Jesu Kristi efterföljd och att dagligen uppfyllas av den helige Ande.

*

När jag praktiserade den mer ordlösa bönen ute i öknen och vilade i Guds närvaro tänkte jag ibland att det var som om jag gled fram på bönens vingar, liksom de stora falkar jag emellanåt kunde skåda mot himlen. En himmel som spände som en azurblå tältduk över det sandfärgade stenökenlandskapet. Falken gled fram på utspända vingar. Då och då slog den ett slag med vingarna och fick ny fart. På samma sätt blev åkallandet av namnet Jesus ett vingslag som gav mig riktning in mot Guds hjärta även i den ordlösa bönen. Och jag tänkte: vilken vila att få segla fram, uppuren av den Treeniges termik.

I den koptiska radbandstraditionen knyter man 41 knutar i radbandet. Antalet är detsamma som de 41 repetitionerna av Kyrie eleison – ”Herre, förbarma dig” – som återkommer i varje tidebön och varje nattvardsliturgi. Talet är summan av de 39 piskrappan Jesus utsattes för, törnekronan han bar på lidandets väg och såret i sidan som en av soldaterna stack upp med sin lans. Det sår ur vilket det kom blod och vatten. I änden av radbandet formar knutarna ett kors. På så vis påminner alltid radbandet bedjaren om Kristi lidandes historia. Vi dras in mot centrum, korset som blev hela världen till räddning.

Den gång man i hantverket på förhand vet vem man tänkt ge radbandet till ägnar man även tillverkningen åt förbön för den personen. Annars kan man avsluta knytandet med att be en bön för den okände som en gång kommer att bära och bruka radbandet.

*

Jesusbönen hade kommit till mig på lite märkliga vägar långt innan jag begav mig ut i öknen. Jag hade just passerat 20-strecket och begav mig till London för att pröva stegen utanför uppväxtmiljöns trygghet. Bara några dagar innan jag gav mig av läste jag en recension av En rysk pilgrims berättelser. Recensenten beskrev hur den enkla Jesusbönen hos pilgrimen berört honom djupt, och nu var det min tur att i tredje led inspireras av pilgrimen. Jag hade en tröja med luva på mig där jag satt med tidningen i min hand. Av bara farten drog jag snöret ur luvan och knöt några enkla knutar. Detta lilla radband låg sedan i min ficka under hela vistelsen i London. Jag övade Jesusbönen steg för steg. Jag som hade levt i svensk frikyrka och nära Jesustro under hela mitt liv, hade aldrig hört talas om denna lilla juvel bland böner. När jag nu upptäckte den var det mycket av igenkänning: samma Jesussuckar hade jag hört från de erfarna bedjarna i min närhet. Men det var också något spännande och nytt över att expandera bönestunderna så att de till slut svämmade över hela dagen. På jazzklubben där jag dukade bord och plockade disk ledde Jesusbönen över till bön för mina arbetskamrater, musiker och restauranggäster. De visste troligtvis inte att de hade en hemlig förebedjare i mig även om samtalen sena nätter efter avslutat dagsverke allt som

oftast handlade om tro och livet med Gud. Mina kyrkobesök var ganska glesa under denna period, men insikten om att Jesus var närvarande mitt i vardagen även i stadens öken fördjupades mer än den gjort vid aldrig så många kyrkobesök i min hemstad. Upptäckten av Jesusbönen ledde omedvetet över till mycket annan bön.

*

Det finns en estetisk aspekt kopplad till radbandsbönen som jag blev allt mer varse i öknen. Visst vet jag att Guds närvaro inte är avhängig av vare sig radband, ikoner, kors eller predikstolar som det står Jesus på, eller några andra yttre attribut. Samtidigt hjälper radbandet mig som människa att bli närvarande, precis som Gud är närvarande. Jag upplever det på samma vis med min bibel. De tummade bladen och de nötta pärmarna hjälper mig till vördnad inför Ordet även om en pocketvariant i fyrfärg innehåller exakt samma ord och har precis samma möjlighet att tala Guds ord in i mitt liv. Det yttre och det inre hänger ihop. Självklart rör vi oss här i områden kring tycke, smak och personlighetsdrag. Att be Jesusbönen med hjälp av ett radband kanske inte är ett uttryck som tilltalar alla, men ett kan vi vara överens om i alla kristna traditioner: att dagligen och stundligen få vända oss i bön till Jesus Kristus, Guds Son, och be om hans förbarmande, leder oss ofrånkomligen längre in på bönen och efterföljelsens väg.

Jonas Eveborn, pastor i Missionskyrkan i Linköping och medlem av Ekumeniska
Kommunitetens råd.